

ЗОВНІШНЯ КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ «М'ЯКОЇ СИЛИ»

Анотація. У тезах розглядаються особливості зовнішньої культурної політики Німеччини. Аналізується ефективність та механізми реалізації культурної політики, важливість застосування «м'якої сили» у сфері зовнішньої культурної політики та її основні вектори розвитку.

Ключові слова: зовнішня культурна політика, зовнішня політика, Німеччина, «м'яка сила».

Abstract. The theses consider the peculiarities of Germany's foreign cultural policy. The efficiency and mechanisms of cultural policy implementation are analyzed. The importance of using «soft power» in the field of foreign cultural policy and its main vectors of development.

Keywords: foreign cultural policy, foreign policy, Germany, «soft power».

Завдяки величезному впливу в Європі та статусу однієї із найбагатших країн Європейського Союзу Федеративна Республіка Німеччина підкорює міжнародну арену. Творення образу Німеччини відбувається зокрема й завдяки її зовнішній культурній політиці та культурній дипломатії.

Для кожної країни невід'ємною складовою державної політики міжкультурного співробітництва є зовнішня культурна політика. Як стверджують київські дослідниці Н. Сербіна та О. Кучмій, вона розробляється з метою формування позитивного культурного іміджу країни у світі, враховуючи багаті історичні традиції культури та динаміку сучасного культурного життя в умовах різноманіття і свободи вираження, заборони цензури і плюралізму ідей; взаєморозуміння і довіри, рівноправного та взаємовигідного партнерства, оптимізації участі країн у системі міжкультурного співробітництва [6, с. 122]. Культурна присутність держав за кордоном, як і зарубіжна культурна присутність у самих країнах, сприяють їх гідному утвердженню у світовій політиці, що відповідає їхнім історичним надбанням, геополітичному становищу, потенціалу та ресурсам. Відповідно до специфіки пріоритетів, кожна країна розробляє власну національну стратегію здійснення зовнішньої культурної політики [6, с. 122].

Актуальність проблеми пов'язана з тим, що сьогодні між країнами світу відбувається активний обмін інформацією та багатостороннє співробітництво, а культура є невід'ємною складовою зовнішньої політики будь-якої країни [3, с. 1]. Відтак, актуальним є дослідження зовнішньої культурної політики Німеччини, яку колишній міністр закордонних справ цієї держави Ф.-В. Штанмайер назвав фундаментом зовнішньої політики [2].

Радикальні геополітичні зрушення в Європі на початку 1990-х рр. ознаменували собою розпад СРСР, об'єднання Німеччини та утворення на схід від її території нових незалежних держав, перед якими постала нагальна потреба демократизації та повернення до європейської цивілізації. У цих умовах для молодих демократій Центрально-Східної Європи Німеччина являла собою

взірець успішної посткомуністичної трансформації [8, с. 235]. Публічна та культурна дипломатія Німеччини є надзвичайно актуальним предметом дослідження, адже Німеччина – одна з найбільш розвинених країн світу, політично, дипломатично, економічно, демографічно найбільш впливова країна Європейського Союзу [7, с. 172].

Для характеристики зовнішньої культурної політики Німеччини важливим є розуміння порівняльних аспектів між поняттями «культурна дипломатія» та «зовнішня культурна політика». Отже, культурна дипломатія – це вид публічної дипломатії та інструмент «м'якої сили», який можна визначити як «обмін ідеями, інформацією, творами мистецтва та іншими компонентами культури між державами й народами з метою зміцнення взаєморозуміння» [1]. Державна культурна політика визначає характер взаємин між державою та культурною сферою життя суспільства і являє собою сукупність цілей, що їх переслідує держава в культурній сфері, принципів, що їх, держава (і все суспільство) дотримується; врешті-решт механізмів, які мають забезпечити дотримання згаданих принципів та досягнення цілей [9, с. 9]. Зовнішня культурна політика – це, відповідно, сфера впливу держави, яка спрямована на підсилення інтересу до німецької мови, традицій, культури, мистецтва у світі.

В основі культурної політики Німеччини лежить федеральна модель, що регулюється принципами децентралізації, субсидіарності та плюралістичності. Важливим правилом, що впливає на розвиток зовнішньої культурної політики у всій Німеччині, є пошук балансу між розвитком відповідальності громадського сектору (за забезпечення існування та фінансування культурних установ та програм) і відсутністю втручання влади в культурну діяльність в країні [5]. Мистецька свобода – одне з найбільш захищених у Німеччині фундаментальних прав, яким забезпечено захист мистецьких форм вираження, зокрема, від державних директив та регулювання змісту, – закріплена в статті 5 «Основний закон Федеративної Республіки Німеччини». Також тут зазначено, що мистецтво та наука, дослідження та навчання повинні бути вільними [5].

Характеристика основних рис зовнішньої культурної політики Німеччини дає змогу краще осмислити інструменти як зовнішньої культурної політики, так і культурної дипломатії Німеччини. Важливим вектором у сфері культурної політики Німеччини є підтримка німецької мови як невід'ємної складової культурної діяльності за кордоном. Понад століття в німецькій зовнішній політиці існує окремий напрям, який сьогодні називається зовнішньою культурно-освітньою політикою. Під цією вивіскою всередині країни і за кордоном діє низка організацій, які просувають довіру і дружні стосунки з Німеччиною, у такий спосіб знайомлячи іншу країну з суспільними і культурними тенденціями [4]. Підтримка німецької мови за кордоном отримала визнання як знаряддя німецької зовнішньої культурної політики. Інакше кажучи, люди з інших країн будуть активніше купувати німецькі продукти, співпрацюватимуть із німецькими фірмами, відправлятимуть дітей на навчання до Німеччини і проводитимуть там відпустку. Загалом кошти, інвестовані в

освіту і культурний обмін, повертаються в інших сферах, як-от зовнішня торгівля і туризм [4].

Також важливою сферою зовнішньої культурної політики є мистецтво. Федеральний фонд культури Німеччини (Kulturstiftung des Bundes) – одна з державних культурних інституцій Німеччини, яка за своєю діяльністю подібна до Українського культурного фонду. Фонд був заснований у 2002 році федеральним урядом [5]. У Фонді виокремлено сім секторів, у межах яких надається програмно-проектне фінансування: зображення та простір, сцена та рух, фільм та нові медіа, музика та звук, слово та знання, спадщина та освіта, сталість та майбутнє [5]. Також Kulturstiftung des Bundes у різних секторах регулярно підтримує проекти-флагмани Фонду [5]. У рамках сектору «зображення та простір» підтримуються виставки, програми і проекти візуального мистецтва. Інвестиції з реалізації проектів у Німеччині сприяють фінансуванню зовнішньої культурної політики.

Підсумовуючи тему, варто зазначити, що зовнішня культурна політика та дипломатія Німеччини є доволі впливовою та важливою, а зосередження зацікавленості ФРН в експансії культури сприяє розвитку в різних векторах ведення зовнішньої політики на міжнародній арені.

Джерела та література

1. Cultural Diplomacy, Political Influence, and Integrated Strategy," in Strategic Influence: Public Diplomacy, Counterpropaganda, and Political Warfare, ed. Michael J. Waller (Washington, DC: Institute of World Politics Press, 2009).

2. Goethe Institut. Standorte. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/mag/20723017.html> (дата звернення: 01.04.2021).

3. Басенко Я. Культурна дипломатія в Європі. Емінак. 2013. С. 53–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2013_1-4_10 (дата звернення: 01.04.2021).

4. Вивчення німецької мови у тисячі й одній школі. 2015. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/dos/deu/20538624.html>. (дата звернення: 31.03.2021).

5. Кива Н. Культурна політика Німеччини та федеральний культурний фонд. 2020. URL: <https://uaculture.org/texts/kulturna-polityka-nimechchyny-ta-federalnyj-kulturnyj-fond/> (дата звернення: 31.03.2021)

6. Сербіна Н. Ф., Кучмій О. П. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасної європейської держави. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Випуск 100. Ч. 1. С. 122–131. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/1667/1578> (дата звернення: 01.04.2021).

7. Трофименко М. В. Історія формування публічної дипломатії Німеччини. С. 172–175. URL: http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/493/1/istoriia_formuvannia.pdf (дата звернення: 01.04.2021).

8. Харлан Г. Зовнішньополітичні орієнтири ФРН у східноєвропейській політиці Г. Шредера (1998–2005 pp.). *Український історичний збірник*. 2014. № 17. С. 235–243. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/101985/22-Kharlan.pdf?sequence=1> (дата звернення: 01.04.2021).

9. Чукут С. А. Гуманітарна політика щодо розвитку. С. 9–26. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Gumanitarna-politika_-_Rozdil_Kulturna-politika.pdf (дата звернення: 01.04.2021).

Бондар Ірина

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЩОДО ЛІДЕРСТВА ПЕРШОЇ ЛЕДІ (ПРИКЛАД ГІЛЛАРІ КЛІНТОН)

Анотація. У дослідженні аналізується сприйняття американцями першої леді США як лідера на прикладі Гіллари Клінтон, а також розглядаються чинники, які впливають на формування громадської думки щодо лідерства першої леді. Дослідження ґрунтується на результатах соціологічних опитувань американців про перших леді та жіноче лідерство загалом.

Ключові слова: перша леді, перша леді США, жіноче лідерство, Гіллари Клінтон.

Abstract. The article analyzes Americans' perception of the First Lady of the US as a leader using the example of Hillary Clinton, and also examines the factors that influence public opinion about the leadership of the First Lady. The study is based on the results of opinion polls about First Ladies and women's leadership in general.

Keywords: first lady, first lady of the US, women's leadership, Hillary Clinton.

Перші леді США завжди знаходяться в центрі уваги громадськості. Вони вважаються прикладом для жіночого населення Сполучених Штатів, їх ототожнюють з представниками істеблішменту, до їхньої думки прислуховуються. Про важливість першої леді для американського суспільства свідчать численні громадські опитування щодо дружин президентів. Американський інститут дослідження громадської думки Gallup щорічно, починаючи з 1946 р., визначає чоловіка та жінку, якими американці захоплюються найбільше. Неодноразово перші леді США очолювали цей рейтинг. Гіллари Клінтон посідала перше місце рекордну кількість разів – 23 (6 разів впродовж президентства Білла Клінтона), останні три роки рейтинг очолює Мішель Обама [6]. Часто траплялося так, що перші леді за популярністю випереджали президентів (Меланія Трамп [3], Мішель Обама [6]).

Американці розглядають дружину президента як лідера, а також вважають, що вона має відігравати важливу роль для держави та для президента. Водночас політична активність першої леді, яка публічно проявляє свої лідерські якості, не сприймається американським суспільством. Цікаво, що чим більшою владою володіють дружини президента, тим менша їх популярність і тим більшим є громадське невдоволення.